

Н. В. Глінка

Національний технічний університет України
“Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського”, Українаe-mail: nvglinka@ukr.netORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7249-3615>

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ КОНЦЕПТУ ЗЛОЧИН У ХУДОЖНЬОМУ НАРАТИВІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ О’КОННОРА “ЗОРЯ МОРІВ”)

Abstract

The article explores the linguistic and cultural context of the concept CRIME in the postmodern narrative, focusing on the actualization and verbalization of its central elements. The concept CRIME is a universal category representing cognitive mechanisms of interaction with various concepts and national features of worldviews, cultural specificity, individual psychological experience and behavioral adaptation. This study examines the linguistic and cultural aspects of the concept CRIME based on the novel “Star of the Sea. Farewell to Old Ireland” (2002) by contemporary Irish writer Joseph O’Connor, translated by Yaroslava Strikha (2021). This bestseller, nominee and winner of national and international literary awards, represents a hybrid genre – historical-gothic detective novel incorporating elements of romance, mysticism and neo-Victorian fiction.

The study of concepts as culturally determined mental constructs, which directly verbalize national values, and encapsulate the characteristics of the national identity and the linguistic worldview remains a relevant topic in modern philosophical, linguistic, cultural, cognitive and semantic research. At the same time, it is important to note that the conceptualization occurs not only under the influence of universal scientific knowledge, but to a large extent under the impact of a specific national cultural and historical paradigms. Therefore, this article, for the first time, examines how the concept CRIME in the English-language worldview acquires an Irish linguistic and cultural content. Employing the linguistic and cultural methodology, the study offers a historical interpretation of the concept CRIME in the context of the Victorian era in England and Ireland within a postmodern narrative. Additionally, for the first time, the article classifies CRIME within superordinate conceptual categories, distinguishing CRIME against humanity as a separate category, that encompasses subordinate level categories such as genocide (and its expansions: intentional deprivation of means of livelihood, forced displacement, incitement of ethnic conflict, treason, sedition, acts of terrorism) and crimes committed by state structures (unlawful use of force, criminal profiteering).

Keywords: concept CRIME, postmodern detective fiction, Irish literature, narrative techniques, superordinate and subordinate conceptual categories.

Анотація

У статті проаналізовано лінгвокультурологічний аспект концепту ЗЛОЧИН у постмодерністському художньому наративі, актуалізація та вербалізація його центральних елементів на матеріалі роману сучасного ірландського письменника Джозефа О’Коннора “Зоря морів” (2002) у перекладі Ярослави Стріхи (2021). Цей бестселер, номінант і переможець національних та міжнародних літературних премій, представляє гібридний жанр історично-готичного детективу з елементами романтики, містики і так званого неовікторіанського роману.

Дослідження концептів як культурно детермінованих ментальних утворень, що безпосередньо вербалізують національні цінності і в яких найповніше відображено особливості національного характеру й мовної картини світу, є актуальним для сучасних філософських, лінгвокультурологічних, когнітивістських і семантичних розвідок. Важливо зазначити, що концептуалізація понять відбувається не тільки під впливом універсального наукового знання, але значною мірою під впливом конкретної національної культурно-історичної парадигми. Із цієї причини в нашій статті вперше сфокусовано увагу на тому, як концепт ЗЛОЧИН в англійській

мовній картині світу набуває ірландського лінгвокультурологічного наповнення. Застосовуючи лінгвокультурологічний метод, у статті вперше представлено історичну інтерпретацію концепту ЗЛОЧИН часів Вікторіанської доби в Англії та Ірландії в постмодерністському наративі. Також уперше в класифікації суперординатних концептуальних категорій концепту ЗЛОЧИН виокремлено категорію ЗЛОЧИН проти людяності, представлену категоріями субординатного рівня: геноцид (та його розширення: умисне позбавлення засобів існування (житла, землі); доведення до вимушеної імміграції; розбурхування міжнаціональної ворожнечі; державна зрада, заколот, терористичні дії) та злочини провладних структур (протиправне/незаконне застосування сили; злочинне збагачення).

Ключові слова: концепт ЗЛОЧИН, постмодерністський детектив, ірландська література, наративні техніки, суперординатні та субординатні концептуальні категорії.

Добра собі од нас Він не дождеється.

Повік єдина наша втіха – зло.

Дж. Мілтон, “Утрачений рай”

Вступ. Концепт ЗЛОЧИН можемо визначити як базовий елемент кожної мовної картини світу, що має як універсальний складник (до прикладу, християнська етика, якості бодхисатви в буддизмі, категоричний імператив тощо), так і лінгвокультурологічний національний складник, що формувався в історичному, геополітичному та почасти в біологічному контексті. Закони співіснування соціобіологічної спільноти вимагали дотримання чіткого розмежування Добра і Зла, поганого і доброго для загального благоустрою. Порушення такої домовленості призводило до формулювання поняття “порушник правила” (злочинець) і узагальненого розуміння “злочину”. “Люди, природа яких завжди містить як добре, так і зле коріння, роблять вчинки, які часто називаються злочинами проти моралі, і мають пороки, деякі з яких також часто кваліфікуються носіями мови як злочини. Цей концепт включає інформацію не тільки про порушення наявних у державі законів, а й порушення законів моралі, законів Божих, оскільки правові норми культурно-історично зумовлені етичними і релігійними нормами і впливають з реального життя людей” (Лисицька, 2018, с. 44). Як у прадавні часи, так і в сьогоденні злочин як соціальне явище має множинні семантичні втілення в мовній картині світу, і тому лінгвокультурологічне дослідження концепту ЗЛОЧИН у наш час глобальних соціальних зсувів є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концепт ЗЛОЧИН у художній літературі XIX–XXI століть (від романтизму і до постмодернізму) є різноплановим соціально-культурним феноменом, тому що фіксує в лінгвокультурологічному контексті історичні зміни суспільства, стан його духовності та моралі, науковий і технологічний розвиток. З цієї причини стає об’єктом дослідження філологів у різних ракурсах. Так, О. Бабелюк і О. Коляса досліджують феномен злочину в контексті розвитку детективного жанру (Koliasa, 2019), його структурних особливостей (Babelyuk, 2019); О. Лисицька (2018) аналізує репрезентацію концепту ЗЛОЧИН у наївній картині світу на матеріалі української мови; перехід від класичного детективу до складніших кримінальних наративів, у яких злочин функціонує як спосіб психологічного, культурного й лінгвістичного вивчення взаємозв’язку суспільства, людини та мови представлено в розвідках О. Тасмасис (Tasmasys, 2023; 2024); на матеріалі англійської мови злочин як категоріальний концепт і категорію проаналізовано в розвідці І. Змійової та А. Калужної (2017), лінгвокультурологічну репрезентацію та особливості перекладу концепту ЗЛОЧИН

на матеріалі французького детективу надано в статтях Л. Бондарук (2022), а англійського (зокрема, творів Агати Крісті) – Л. Ярової (2011). Хоча дослідницький інтерес до концепту ЗЛОЧИН у вітчизняній науці є широко представлений, фокус на постмодерністському ірландському детективі сформульований уперше.

Мета статті – виявлення і систематизація способів реалізації концепту ЗЛОЧИН засобами лінгвокультурологічного й текстуального аналізу, фіксація трансформації культурно-соціальної природи поняття ЗЛОЧИН в історичному контексті.

Сформульовані **завдання**, що передбачають досягнення поставленої мети:

- 1) аналіз наукових розвідок і концепцій, дотичних до теми статті;
- 2) систематизація центральних і периферійних складників концепту ЗЛОЧИН на матеріалі роману "Зоря морів";
- 3) дослідження ефективних авторських технік Джозефа О'Коннора у контексті постмодерністської поетики.

Методи та методологія проведеного дослідження. Методологія дослідження обумовлена його метою і включає методи текстуального та компонентного аналізу, прийоми класифікації та систематизації, зокрема методологією виокремлення суперординатних і субординатних категорій, а також підходи когнітивістики й культурології.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальновизнаною ознакою постмодерністської літератури є навмисне використання елементів різних жанрів та їхнє об'єднання зі стиранням кордонів та відмінностей у єдиному тексті. Постмодерністське письмо "розмиває жанри, порушує їх або скасовує межі, які приховують панування чи владу, і тому "жанр" є анахронічним терміном і поняттям" (Swansen, 2016). Оскільки дотримання єдиного жанрового канону обмежує текстуальні можливості, постмодерністський автор об'єднує та змішує жанри для подальшого вираження різних аспектів і цілей письма. Так, "Зоря морів" Джозефа О'Коннора, роман про трагічну подорож із охопленої голодом і несправедливістю Ірландії до Америки, розповідає історії героїв цієї подорожі і показує, як минуле ніколи не відпускає. Завдяки використанню різних жанрів у романі автор розповідає історії своїх персонажів і зображує досвід Великого голоду 1845–1849 років, відомого як картопляний голод (Great Famine) в Ірландії – "історичної події, яка через політичний контекст в Ірландії у двадцятому столітті була позбавлена адекватного форуму для висловлювання" (Schultz, 2012). І роман "Зоря морів" нівелює прірву між власне історією та вигадкою, поєднуючи наративні елементи історичного, готичного та детективного романів. Три жанри працюють разом, щоб розповісти історію, підкреслити обстановку та настрій і розважити аудиторію. Сюжет роману повністю вигаданий, але водночас заснований на історичній події: голод в Ірландії та "голодні" кораблі мігрантів були реальними явищами XIX століття, але О'Коннор застосовує фантазію і за допомогою історіографічної метафікції відтворює та контекстуалізує цю історичну епоху. В. Бреккет стверджує: "Одна з очевидних рис успішної історичної літератури полягає в тому, що вона формує персонажів у сюжетах минулого, які виходять за межі свого часу, щоб запропонувати читачам знання чи усвідомлення, відповідно до їхнього часу та ситуації" (Brackett, 2016). О'Коннор усвідомлює реальність того, що пережили люди під час голоду в Ірландії, відкриваючи правду про колоніальне минуле Ірландії, автор також використовує готичні елементи заради посилення експресивного ефекту і залучає принцип інтертекстуальності у своєму романі, "вшиваючи" цитування, посилання та копіювання будь-якими способами текстів і жанрів періоду голоду – романи, балади, газети, звіти, щоденники, листи, малюнки. Теми занепаду й ізоляції зображуються не лише стилістичними засобами –

самі персонажі є втіленням гнітючої атмосфери роману. “Постмодерністська гібридизація детективного жанру дозволяє в нестандартний спосіб ефективно створити напружену й інтригуючу атмосферу” (Babelyuk, 2019), оскільки історична нарація переказує власне історію, готика звертається до її жахливої, трагічної суті, посилює роль таємниці, а детективний і любовний елементи працюють на динамічність сюжету в романі. Так, із самого початку історія показує, що Меррідіт став жертвою вбивства, але не розкриває, чому він убитий і хто його вбиває, хоча один з головних персонажів Пій постійно називається вбивцею. Упродовж подорожі на кораблі історія переповідає минуле життя героїв, розкриває їхні таємниці, події та зв’язки між людьми, постійно по-постмодерністськи змінюючи їхні амплуа. Це змушує читача поставити під сумнів правдивість історії та водночас зіткнутися із суворою реальністю життя в ній. Ейдан О’Меллі найкраще описує жанрово-нараційну стратегію О’Коннора: “Ставлячи питання про межі між історією та художньою літературою, це є поліфонічне, іронічне камерне відлуння, що перегукується з вигаданими та історичними голосами, і постійно зосереджує увагу на тому, хто пише, хто розповідає, і з якого погляду” (O’Malley, 2015, p. 138). У романі оповідачами стають або злочинці, або жертви злочинів, що розмиває статус об’єктивності нарації та її оцінної категоризації.

Смислотвірним для інтерпретації роману є розуміння центральної позиції концепту ЗЛОЧИН. “У концептосфері мовної картини світу концепт ЗЛОЧИН посідає особливе місце, оскільки поєднує в собі загальнонаціональні та індивідуальні ментальні властивості індивіда, розкриває потенційні різноаспектні можливості і зв’язки, по-різному транслюється в мові й мовленні” (Бондарук, 2015, с. 138). У художньому тексті цей концепт набуває особливого наповнення з урахуванням не тільки юридичної термінології і морально-етичних категорій, але також когнітивних, лінгвокультурологічних і лінгвопоетичних характеристик.

Для розуміння функціонування концепту ЗЛОЧИН у художньому тексті важливо визнати його дихотомічну природу й аксіологічну невизначеність категорій ДОБРА і ЗЛА (особливо у постмодерністській парадигмі). Також необхідно вказати на конститутивну ознаку концепту ЗЛОЧИН – обов’язкову наявність бінарної пари (ЗЛОЧИН-КАЯТТЯ, ЗЛОЧИН-ПОКАРАННЯ, ЗЛОЧИН-ВИПРАВДАННЯ, ЗЛОЧИН-МОТИВ). Послугуючись методологією виокремлення суперординатних і субординатних категорій, запропонованою І. Змієвою та А. Калюжною (2017, с. 90), визначаємо двочастинну структуру концепту ЗЛОЧИН у романі “Зоря морів”, зокрема “Злочин проти людини” і “Злочин проти людяності”, що уможливило детективний жанр в історичному контексті.

Суперординатна категорія **ЗЛОЧИН проти людини** представлена категоріями субординатного рівня (вбивство, самогубство, насилля, привласнення, перелюб), окремі з яких мають певну кількість розширень. Представимо ці категорії текстуально:

- **вбивство** (умисне, неумисне). Оповідач-журналіст розмірковує над природою вбивць: “Я вже стрічав людей, які відбирали життя. Солдатів. Гангстерів. Катів... Дехто вбивав за гроші, дехто – за батьківщину; тепер-от я припускаю, що багато хто з них любили вбивати, а гроші чи батьківщина – то тільки для виправдання” (О’Коннор, XXII). Так, вражає особливою жорстокістю з елементами насолоди вбивство охоронця в’язниці: “Він узяв камінь, тихо підійшов до шотландця і що є сили вдарив його в основу черепа. Коли той повалився на землю, як рваний лантух з гівном, Малві почав лупити його каменем, гатити в обличчя, доки вилиці не провалились, а ліве око не луснуло, як розтрощене яйце... Малві наступив йому на шию і покрутив ступнею, ніби душив зміюку” (О’Коннор, с. 275). Вбивство Вільяма

Свейлза, валлійського вчителя, зображено вкрай лаконічно, з гіркою іронією: "У струмку не знайшлося камінця, щоб підібрати, тож він взяв зламану дубову гілку... І помножив дев'ять на нуль" (О'Коннор, с. 293);

- **самогубство.** Священник Ніколас Малві, зраджений братом і вигнаний зі своєї землі, вирішує вбити свою дочку і себе: "Мені так холодно і так страшно. Вона не мучитиметься, Мері. Зроблю все швидко – і одразу за нею" (О'Коннор, с. 57);

- **насилля** (фізичне: сексуальне, побиття; моральне приниження). Капітан корабля, караючи свого матроса за непристойні пропозиції юним пасажиркам із трюму за їжу, висновкував: "Коли чоловік на своє виправдання каже, що його дії "природні", то незмінно виявляється, що він чинив значно гірше, ніж звір, а дії його завжди скеровані проти когось значно слабшого від нього" (О'Коннор, с. 210).

Звичайна практика покарання школярів різками викликала в Малві внутрішній спротив: "Побити дитину – це якесь особливе, немислиме зло, визнання своєї цілковитої безхребетності і неспроможності" (О'Коннор, с. 295).

Лорд Мерредіт аналізує природу сексуального насилля в надрах лондонських будинків розпусти: "Частина чоловіків любить біль: коли їх обплывують, б'ють, шмагають і принижують. Для деяких чоловіків насильство – це як афродізіак: вони збуджувались, коли завдавали страждань. Яке ж страшне гріхопадіння мусило тому передувати – яке звіряче життя було в цих чоловіків, відрізаних від своїх почуттів" (О'Коннор, с. 320);

- **привласнення** (майна, імені, авторства), пограбування, шахрайство. Автор наводить історію крадіжки й неумисного вбивства, покарання і наслідки яких стали значно страшнішими за сам злочин: "Виселений орендар вкрав ягня і смертельно поранив лісника, який спробував його затримати. В обвинуваченого було п'ятеро дітей, а його дружина померла. Навіть дружина лісника благала про милосердя. Чоловік вчинив страшний злочин, але він колись постане перед лицем Бога... В Ірландії і так пролилось забагато крові. Вона не хоче, щоб ще й ці діти залишились без батька. Однак чоловіка повісили, дітей його відправили у сиротинець, де до них приєдналися і діти лісника. До кінця року їх всіх поховали в одній братській могилі" (О'Коннор, с. 81). Пасажири першого класу, куштуючи дороге шампанське, припускають його несправжність: "Мені інколи здається, що виробники просто ліплять вінтажну етикетку на перше-ліпше пійло. Таке-от шахрайство" (О'Коннор, с. 184). Мешканець Іст-енду вкрав з пральні сутану священника й підмовив Пія Малві з ним "поучати": "Вимазавшись чорною ваксою й надягнувши туніку з мішка від вугілля, Малві ставав "новонаверненим африканцем", він заковчував очі та блазнював перед глядачами, невпинно щебечучи коннемарською ірландською" (О'Коннор, с. 261). Лжесвященник водночас навертав поганця з говіркою самого Люцифера, що розчулювало вірян і вони тягнулися за гаманцями.

Інший випадок, коли Малві видавав себе за іншого, був у Лідсі: після вбивства Сайлза і привласнення його імені і майна "Малві півтора роки прожив у чужому вбранні. Вчительське життя виявилось спокійним і ситим... всі вчителі насправді самозванці, просто дехто з них справді щось уміє. Він і сам опанував один важливий урок. Люди бачать те, що хочуть бачити. А найкраще сховатися можна на видноті" (О'Коннор, с. 293);

- **перелюб.** У тексті роману представлено історії подружньої зради практично всіх головних персонажів. Так, Лорд Мерредіт зраджує дружину в будинках розпусти, де й заражається смертельним сифілісом, його незвичайний потяг до подружки дитинства і покоївки його дітей Мері Дівейн лише дивом не призводить до інцесту. Лора Мерредіт, позбавлена уваги свого чоловіка, пристає на залицяння

Діксона, який іде заради свого кохання на вбивство. Аналізуючи свій вчинок, уже старий чоловік формулює трагічну формулу злочину: “Кохання і свобода – які паскудні слова. Скільки жорстокості скоєно заради них... Хтозна, чи переступив би він у своєму бажанні за ту межу, якби винагорода була доступною. Він називав це шаленство “коханням”, але почасти то була ненависть; ще почасти – самолюбство, а ще почасти – страх: тобто ті самі причини, які одвіку штовхали чоловіків на вбивство. Одні звуть це патріотизмом, інші – коханням; і тільки вбивство залишається вбивством, і перекладу не потребує” (О’Коннор, с. 542).

Суперординатній категорії **ЗЛОЧИН проти людяності** підпорядковуються такі категорії субординатного рівня, як: геноцид (та його розширення: умисне позбавлення засобів існування (житла, землі); доведення до вимушеної імміграції; розбурхування міжнаціональної ворожнечі; державна зрада, заколот, терористичні дії) та злочини провладних структур (протиправне/незаконне застосування сили; злочинне збагачення). Так само наведемо текстуальні підтвердження нашої класифікації:

- **геноцид**. Автор в епіграфі до роману цитує документи, що засвідчують ставлення лідерів ірландської громадської думки до подій Великого голоду: “Англія – великий злочинець проти людства”; “Картопляну гнилизну наслала доля, але голод наслала Англія... Ми стомилися від лицемірів, які розказують, що не годиться звинувачувати британський народ у злочинах його правителів проти Ірландії. Ми його таки звинувачуємо” (О’Коннор, с. 28); журналіст Діксон з гіркою іронією відповідає словам лорда Кінгскорта: “Це – не зумисне народовбивство, хоча дехто стверджує інакше (звичайно, мати, у якої діти померли від голоду, втішитися, що їхня смерть не була зумисним вбивством)” (О’Коннор, с. 29);

- **умисне позбавлення засобів існування (житла, землі)**. Оповідач описує масове виселення орендарів, називаючи справжнє ім’я командора Блейка з Тулли: “Коли дев’яносто з його орендарів померло, клерки почали виселяти сім’ї, які заборгували ренту. На ферму приходили чоловіки у масках, зазвичай, рано-вранці. Вони мусили надягати маски, бо якби цих паскудних зрадників упізнали, то було б їм непереливки. Очолював їх “виселювач” – управитель маєтку чи шериф: це він показував, які хатки трошити, а які пощадити. Вони залазили на дах приреченого дому й пиляли балки, доки стіни не обвалювались. Інколи виганяли людей вогнем. Родинам доводилось жити в лісах чи “землянках” із дерну при дорозі” (О’Коннор, с. 75);

- **доведення до вимушеної імміграції**. Журналіст Діксон у статті в “Нью-Йорк Тріб’юн” згадує статтю в англійській газеті “Панч”, де “нещодавно запропонували влаштувати примусову масову еміграцію, що стане найбільшою перемогою для Ірландії” (О’Коннор, с. 29);

- **розбурхування міжнаціональної ворожнечі**. “Містер Панч (власник газети) – не єдиний скализуб-маріонетка багатіїв, який називає ірландців звірами і покидьками. Така маячня долинає від представників різних поглядів. Чимало священників-ірландців уже пояснює своїм парафіянам, що англієць – це за означенням виродок-безбожник, кровожерливий поганин, геть нецивілізований” (О’Коннор, с. 29).

Після дізнання, що “Ньюгейтський монстр” був ірландського походження, “гротескні карикатури на ірландську бідноту в англійських журналах почали змінюватися. Якщо раніше їх зображали п’яними недоумками, то зараз вони частіше постають у вигляді зарізак. Мавп. Лиходіїв. Звірів. Дикунів. Те, як ми малюємо ворога, засвідчує, чого ми боїмося в собі” (О’Коннор, с. 521);

- **протиправне/незаконне застосування сили**. Особливе враження справляє опис звичаїв у Ньюгейтській в’язниці, де за правильними гаслами і прогресивним

ідеями про методи перевиховання злочинців приховані страшні знущання над ув'язненими: "Розмови було заборонено під страхом кари. Якщо охоронець чув, що хтось із в'язнів звертається до іншого, то його карали п'ятдесятьма ударами батога за кожне сказане слово... двісті ударів за "я вас не почув" Малві прийняв як належить чоловікові. Лишившись тієї ночі на самоті у своїй камері, він ридав, спина і сідниці пекли вогнем... Охоронець – садист-шотландець – часто гвалтував обезумілих арештантів, двічі згвалтував Малві і пригрозив його каструвати" (О'Коннор, с. 267);

- **злочинне збагачення.** Капітан корабля звинувачує компанію перевезень у злочинному збагаченні за рахунок надмірного (на 30 %) продажу квитків на рейси: "Я відмовляюсь розуміти, чому мої пасажери і команда мусять жити у постійній принизливій небезпеці просто тому, що це комусь приносить прибутки" (О'Коннор, с. 47).

Не менш злочинною була й діяльність організаторів перевезення злиднених мігрантів: "Вони потрапляють до рук безсовісним "агентам з імміграції", які наживаються на таких нещасних, як п'явки чи злодії; інколи видурюють останню сорочку, видурюють інструменти, натомість їх садять посеред ночі на якесь судно, обіцяючи вигадані багатства на новій землі. Умови таких переправ немислимо страшні" (О'Коннор, с. 377);

- **державна зрада, заколот, терористичні дії.** Повідомлення представника революційного товариства репортерові: "Англієць я зневажаю, як сатану. Всі вони покидьки. Вони – дикуни й ідолопоклонці, а наш народ – святі. У цій країні відбудеться священна війна, і ми всіх їх викорчуємо до ноги. Всіх до одного виріжемо. Мені начхати, скільки століть вони тут пробули: це – не їхня країна; вони утримують владу хіба що тортурами. Вони ще тікатимуть на гноярку, звідки повиповзали, – і покручі ці, і їхні сучки. Я виріжу ціле їхнє стадо і вважатиму це своєю великою заслугою" (О'Коннор, с. 30).

Відповідно до названих двох суперординатних категорій концепту ЗЛОЧИН можемо визначити й дві групи злочинців: власне злочинці (Пій Малві, Меррідіт, Діксон) і злочинна влада (правляча класова верхівка, пенітенціарна служба, терористичне угруповання). У постмодерністському тексті "Зоря морів" кожний персонаж може бути злочинцем. "Атмосфера невизначеності та розмитості змушує читача ретельно аналізувати поведінку персонажів та їхні дії, що слугують знаками-підказками в розв'язанні детективного пазла. Персонажі мають різні мотивації до злочину, і психологічні в тому числі, що дає змогу читачу глибше зрозуміти психологію злочинця та мотиви злочину" (Koliasa, 2019a). Така психологізація злочину та його деталізація виводить роман за межі детективного жанру, особливо утруднюючи читачеві оцінні судження та горизонт очікування покарання. Як зазначає автор-оповідач: "У кожній історії потрібен злочинець і герой. Просто в цій історії було два злочинці, а не один. Злочинцями були і вбивця, і жертва" (О'Коннор, с. 278).

Висновки. У постмодерністському романі Джозефа О'Коннора "Зоря морів" хоча й збережені чотири основні концепти ЗЛОЧИН, ТАЄМНИЦЯ, РОЗСЛІДУВАННЯ І ПОКАРАННЯ, факт розслідування має лише пунктирний характер, а покарання досягає кожного злочинця, але не через людський, а Божий суд. Однак у пріоритеті автора увага до деталей і мотивів поведінки, пояснення емоційних станів персонажів, створення атмосфери емпатії, а не лише осудження. Кожний із множинних нараторів у романі представляє свою філософію ЗЛОЧИНУ, тим самим детермінованість злочинних вчинків деталізується і персоніфікується. Особливо важливо відмітити, що письменник на початку оповіді наводить, так би мовити, національні ознаки

злочинних нахилів, але впродовж роману поступово спростовує цю концепцію, песимістично узагальнює природу злочинного спільним для всього людства походженням від біблійного Каїна.

Застосування класифікації суперординатних категорій концепту ЗЛОЧИН (ЗЛОЧИН проти людини та ЗЛОЧИН проти людяності) з можливими множинними розширеннями є **перспективним** у подальших дослідженнях, зокрема в детективному жанрі, жанрі фентезі й наукової фантастики.

Конфлікт інтересів

У цьому дослідженні немає конфлікту інтересів.

Використання штучного інтелекту

Не використовувався.

ЛІТЕРАТУРА

- Бондарук, Л., Мішук, Я. (2022). Концепт “злочин”: лінгвокультурологічна репрезентація та особливості його перекладу (на прикладі роману Жоржа Сіменона “Невдача комісара Мегре”). *Сучасні дослідження з іноземної філології*, 3–4, 7–16.
- Змійова, І., Калюжна, А. (2017). Злочин як категоріальний концепт та категорія. *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Іноземна філологія*, 86, 87–94.
- Лисицька, О. (2018). Концепт “Злочин” та його репрезентація в наївній картині світу (на матеріалі української літератури). *Південний архів (Збірник наукових праць. Філологічні науки)*, 74, 44–50.
- Мінчак, Г., Заскалета, В. (2023). Вербалізація концепту СЛОВО в художній творчості Мирослава Дочинця. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*, 26 (1). 74–91.
- О’Коннор, Джозеф. (2021) Зоря морів. Прощання зі старою Ірландією. Роман/переклад з англ. Я. Стріхи. Видавництво “Астролябія”.
- Тасмасис, О. (2024). Семіотичний аналіз як методологічна основа вербалізації концепту ЗЛОЧИН у детективній прозі Агати Крісті. *Нова філологія*, 94. 96–103.
- Ярова, Л. (2011). Концепт “ЗЛОЧИН” та особливості його репрезентації в оповіданнях Агати Крісті. *Серія: філологічні науки*, 95 (1). 136–140.
- Babelyuk, O. (2019). Decoding Poetic Colouring of Detective Stories: Principles of Reading. *Liha-Pres*, 18–36.
- Babelyuk, O. (2019). Structural Peculiarities of Detective Stories. *VECTORS OF THE DEVELOPMENT OF PHILOLOGICAL SCIENCES AT THE MODERN STAGE. Liha-Pres*, 21–38.
- Brackett, V. (2016). Historical Fiction. *Facts On File Companion to the British Novel: Beginnings through the 19th Century*, vol. 1. New York: Facts On File, Inc., Bloom’s Literature. Facts On File, Inc. Web. 8 Apr.
- Koliasa, O. (2019). Detective Stories: From Classic to Postmodern. Definition and History. *VECTORS OF THE DEVELOPMENT OF PHILOLOGICAL SCIENCES AT THE MODERN STAGE, Liha-Pres*, 95–113.
- Koliasa, O. (2019). Presentation of images in detective stories. *TRADITIONS AND INNOVATIONS IN TEACHING PHILOLOGICAL DISCIPLINES. Liha-Pres*, 142–159.
- Levy, H. (2019). Star of the Sea: Resistance and Adapted Homelands. *Studi irlandesi. A Journal of Irish Studies*, 9 (2019), 137–160.

- O'Malley, A.(2015). "To eat one's words": Language and Disjunction in Joseph O'Connor's Star of the Sea. *Neo-Victorian Studies* 8:1, 131–159.
- Prihodko, G. (2020). Eco-cognitive approach to the study of evaluation concept. *Herald of Kyiv National Linguistic University. Series in Philology*, 23(1), 31–40.
- Swansen, Sarah. Star of the Sea : A Postcolonial/Postmodern Voyage into the Irish Famine. *Genres in the Novel. Postmodernism* (3/4).
<https://scalar.usc.edu/works/star-of-the-sea-a-postcolonialpostmodern-voyage-into-the-irish-famine/genres-in-the-novel>
- Schultz, M. (2012). Narrative of Dispossession: The Persistence of Famine in Postcolonial Ireland. *Postcolonial Text*, 7 (2), 1–19.
- Tasmasys, O. (2023). THE DEVELOPMENT OF A DETECTIVE STORY IN CULTURAL AND HISTORIC PERSPECTIVE. *Scientific journal of the Lviv State University of Life Safety "Philological Periodical of Lviv"*, 13, 180–185.

REFERENCES

- Bondaruk, L., Mischuk, Ya. (2022). Kontsept "zlochyn": linhvokul'turolohichna reprezentatsiia ta osoblyvosti joho perekladu (na prykladi romanu Zhorzha Simenona "Nevdacha komisara Mehre"). *Suchasni doslidzhennia z inozemnoi filolohii*, 3–4, 7–16.
- Zmijova, I., Kaliuzhna, A. (2017). Zlochyn iak katehorial'nyj kontsept ta katehoriia. *Visnyk KhNU im. V.N. Karazina. Inozemna filolohiia*. 86, 87–94.
- Lysyts'ka, O. (2018). Kontsept "Zlochyn" ta joho reprezentatsiia v naivnij kartyni svitu (na materialy ukrains'koi literatury). *Pivdennyj arkhiv (Zbirnyk naukovykh prats'. Filolohichni nauky)*, 74, 44–50.
- O'Konnor, D. (2021) Zoria moriv. Proschannia zi staroiu Irlandiiei. Roman/pereklad z anhl. Ya. Strikhy. Vydavnytstvo "Astroliabiia".
- Tasmasys, O. (2024). Semiotychnyj analiz iak metodolohichna osnova verbalizatsii kontseptu ZLOCHYN u detektyvniy prozi Ahaty Kristi. *Nova filolohiia*, 94, 96–103.
- Yarova, L. (2011). Kontsept "ZLOCHYN" ta osoblyvosti joho reprezentatsii v opovidanniakh Ahaty Kristi. *Seriia: filolohichni nauky*, 95 (1), 136–140.
- Babelyuk, O. (2019). Decoding Poetic Colouring of Detective Stories: Principles of Reading. *TRADITIONS AND INNOVATIONS IN TEACHING PHILOLOGICAL DISCIPLINES*, Liha-Pres, 18–36.
- Babelyuk, O. (2019). Structural Peculiarities of Detective Stories. *VECTORS OF THE DEVELOPMENT OF PHILOLOGICAL SCIENCES AT THE MODERN STAGE*. Liha-Pres, 21–38.
- Brackett, V.(2016). Historical Hiction. *Facts On File Companion to the British Novel: Beginnings through the 19th Century*, vol. 1. New York: Facts On File, Inc., Bloom's Literature. Facts On File, Inc. Web. 8 Apr.
- Koliasa, O.(2019). Detective Stories: From Classic to Postmodern. Definition and History. *VECTORS OF THE DEVELOPMENT OF PHILOLOGICAL SCIENCES AT THE MODERN STAGE*, Liha-Pres, 95–113.
- Koliasa, O. (2019). Presentation of images in detective stories. *TRADITIONS AND INNOVATIONS IN TEACHING PHILOLOGICAL DISCIPLINES*. Liha-Pres, 142–159.
- Levy, H. (2019). Star of the Sea: Resistance and Adapted Homelands. *Studi irlandesi. A Journal of Irish Studies*, 9 (2019), 137–160.
- Minchak, H., Zaskaleta, V. (2023). Verbalization of the WORD concept in the artistic work of Myroslav Dochinets. *Bulletin of KNLU. Series Philology*, 26 (1), 74–91.
- O'Malley, A.(2015). To eat one's words": Language and Disjunction in Joseph O'Connor's Star of the Sea. *Neo-Victorian Studies* 8:1, 131–159.

- Prihodko, G. (2020). Eco-cognitive approach to the study of evaluation concept. *Herald of Kyiv National Linguistic University. Series in Philology*, 23(1), 31–40.
- Swansen, Sarah. Star of the Sea : A Postcolonial/Postmodern Voyage into the Irish Famine. Genres in the Novel. *Postmodernism* (3/4).
<https://scalar.usc.edu/works/star-of-the-sea-a-postcolonialpostmodern-voyage-into-the-irish-famine/genres-in-the-novel>
- Schultz, M. (2012). Narrative of Dispossession: The Persistence of Famine in Postcolonial Ireland. *Postcolonial Text*, 7 (2), 1–19.
- Tasmasys, O. (2023). THE DEVELOPMENT OF A DETECTIVE STORY IN CULTURAL AND HISTORIC PERSPECTIVE. *Scientific journal of the Lviv State University of Life Safety "Philological Periodical of Lviv"*, 13, 180–185.

Дата надходження до редакції 18.11.2024

Ухвалено до друку 23.12.2024

Відомості про автора

Глінка Наталія Вікторівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови, літератури та культури Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського” e-mail: nvglinka@ukr.net		Коло наукових інтересів: українська та світова література, культурологія, лінгвістика тексту, перекладознавство
--	--	--

CC Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0)